

I N
M. ANTONIUM.

PHILIPPICA IX.

ARGUMENTUM.

Refere[n]te Panfa consule de honore Ser. Sulpicii, qui legatus ad Antonium cum Pisono & Philippo missus prope castra quidem pervenerat, sed ante quam senatus mandata exponeret, obierat: P. Servilius sententiam rogatus, decernendum ei publice sepulcrum censuit, statuam non censuit: quod statuam decerni solerent iis, qui in ipsa legatione essent interfecti, non quibus mortem casus attulisset. Post cum Cicero rogatus, honorem sepulcri Sulpicio non ademit, sed eum omnino statuam ornandum esse censuit, ea porissimum ratione usus, quod, cum ad Antonium gravi affectus morbo sit profectus, non ei casus, verum ipsa legatio mortem attulisse videatur, atque in hanc sententiam graviter, ornate, copiose disputat. S. C. in ejus sententiam factum esse ex eo perspicitur, quia Pomponius de Origine Juris exstare pro rostris Augusti statuam illam auctor est. MANUT.

VELLEM, dii immortales fecissent, Patres conscripti, ut vivo potius Serv. Sulpicio gratias ageremus, quam mortuo honores quareremus. Nec vero dubito, quin, si ille vir legationem renuntiare potuisset, reditus ejus & nobis gratus fuerit, & reipublicae salutaris futurus: non quo L. Philippo & L. Pisoni, aut studium, aut cura defuerit in tanto officio, tantoque munere: sed cum Serv. Sulpicius aetate illis anteciret, sapientia omnibus, subito ereptus e causa, totam legationem orbam & debilitatam reliquit.

Quod si cuiquam justus honos habitus est in morte legato,

in

in nullo justior, quam in Serv. Sulpicio reperietur. Caeteri, qui in legatione mortem obierunt, ad incertum vitae periculum sine ullo mortis metu profecti sunt: Serv. Sulpicius cum aliqua perveniendi ad M. Antonium spe profectus est, nulla reverendi. Qui cum ita affectus esset, ut, si ad gravem valetudinem labor viae accessisset, sibi ipse diffideret: non recusavit, quo minus vel extremo spiritu, si quam opem reipublicae ferre posset, experiretur. Itaque non illum vis hiemis, non nives; non longitudo itineris, non asperitas viarum, non morbus ingravescens retardavit: cumque jam ad congressum colloquiumque ejus pervenisset, ad quem erat missus, in ipsa cura & meditatione obeundi sui muneri excessit e vita.

Ut igitur alia, sic hoc, C. Panfa, praclare, quod nos ad ornandum Serv. Sulpicium cohortatus es, & ipse multa copiose de illius laude dixisti. Quibus a te dictis, nihil praeter sententiam dicerem, nisi P. Servilio respondendum putarem, qui hunc honorem statuam nemini tribuendum censuit, nisi ei, qui ferro esset in legatione interfectus. Ego autem, Patres conscripti, sic interpretor sensisse majores nostros, ut causam mortis censuerint, non genus esse quaerendum. Etenim cui legatio ipsa morti fuisset, ejus monumentum extare voluerunt, ut in bellis periculosis obirent homines legationis munus audacius. Non igitur exempla majorum quaerenda, sed consilium est eorum, a quo ipsa exempla nata sunt, explicandum.

II. Lar Tolumnius¹, rex Veientium, quatuor legatos populi Romani Fidenis interemit: quorum statuam usque ad meam memoriam in Rostris steterunt. Justus honos. Iis enim majores nostri, qui ob rempublicam mortem obierant, pro brevi vita diuturnam memoriam reddiderunt. Cn. Octavii², clari & magni viri, qui primus in eam familiam, qua postea viris fortissimis floruit, attulit consulatum, statuam videmus in Rostris. Nemo tum novitati invidebat: nemo virtutem non honorabat. At ea fuit legatio Octavii, in qua periculi suspicio non subesset. Nam, cum esset missus a senatu ad animos regum

¹ Lar Tolumnius] Historis apud Livium lib. xv. Manu. ² Cn. Octavii] Plinius libro xxxiv. cap. 3. Idem.

regum perspicandos, liberorumque populorum, maximeque, ut nepotem Antiochi regis, ejus, qui cum majoribus nostris bellum gesserat, classes habere, elephantos alere prohiberet: Laudicea³ in gymnasio a quodam Leptine est interfectus. Reddita est ei tum a majoribus statua pro vita: quæ multos per annos progeniem ejus honestaret, nunc ad tantæ familiæ memoriam sola restaret⁴. Atqui & huic, & Tullo Cluvio⁵, & L. Roscio, & Sp. Antio, & C. Fulcinio, qui a Veientium rege cæsi sunt, non sanguis, qui profusus est in morte, sed ipsa mors ob rempublicam obita, honori fuit.

III. Itaque, Patres conscripti, si Serv. Sulpicio casus mortem attulisset, dolerem quidem tanto reipublicæ vulneri: mortem vero ejus non monumentis, sed luctu publico esse honorandam putarem. Nunc autem quis dubitat, quin ei vitam abstulerit ipsa legatio? Secum enim ille mortem extulit: quam, si nobiscum remansisset, sua cura, optimi filii, fidelissimæ conjugis diligentia vitare potuisset. At ille, cum videret, si vestræ auctoritati non paruisset, dissimilem se futurum sui: sin paruisset, munus sibi illud pro republica susceptum vitæ finem fore: maluit in maximo reipublicæ discrimine mori, quam minus, quam potuisset, videri reipublicæ profuisse. Multis illi in urbibus, qua iter faciebat, rescindi se & curandi potestas fuit. Aderat hospitem invitatio liberalis pro dignitate summi viri, & eorum hortatio, qui una erant missi, ad requiescendum, & vitæ suæ consulendum. At ille properans, festinans, mandata nostra conficere cupiens, in hac constantia, morbo adversante, perseveravit. Cujus cum adventu maxime perturbatus esset Antonius, quod ea, quæ sibi jussu vestro denuntiarentur, auctoritate erant & sententia Serv. Sulpicii constituta: declaravit, quam odisset senatum, cum auctorem senatus extinctum late atque insolenter tulit. Non igitur magis Octavium Leptines, nec Veientium rex eos,

Non

³ *Laudicea*] *Plerique, Laodicea.*
⁴ *Sola restaret*] *Obviam igitur gentis hæc tota familia intererat, sed illa manebant: nam & C. Casar adolescens erat gentis Octaviz. Ferrat.*

⁵ *Tullo Cluvio*] *Plinius, libro xxxiv.*

cap. 6, non Cluvium, sed Clatium dicit. Vide ibi Harulminum, (Tom. II, pag. 643.) qui, laudato hoc ipso Ciceronis loco, vult infra legi Nautio; non Antio, quemadmodum omnes, quos viderim, ediderunt. Oliv.

quos modo nominavi, quam Serv. Sulpicium occidit Antonius? Is enim profecto mortem attulit, qui causa mortis fuit. Quocirca etiam ad posteritatis memoriam pertinere arbitror, extare, quod fuerit de hoc bello judicium senatus. Erit enim statua ipsa testis, bellum tam grave fuisse, ut legati interitus, honoris memoriam consecutus sit.

IV. Quod si excusationem Serv. Sulpicii, Patres conscripti, legationis obeundæ recordari volueritis, nulla dubitatio relinquatur, quin honore mortui, quam vivo injuriam fecimus, faciamus. Vos enim, Patres conscripti, (grave dictu est, sed dicendum tamen) vos, inquam, Serv. Sulpicium vita privastis. Quem cum videretis re magis morbum, quam oratione excusantem, non vos quidem crudeles fuistis, (quid enim minus in hunc ordinem convenit?) sed, cum speraretis nihil esse, quod non illius auctoritate & sapientia effici posset, vehementius excusationi obstitistis: atque eum, qui semper vestrum consensum gravissimum judicavisset, de sententia dejecistis.

Ut vero Pansæ consulis accessit cohortatio gravior, quam aures Serv. Sulpicii ferre didicissent; tum vero denique filium meque seduxit, atque ita locutus est, ut auctoritatem vestram vitæ suæ se diceret anteferre. Cujus nos virtutem admirati, non ausi sumus adversari voluntati. Movebatur singulari pietate filius: non multum ejus perturbationi meus dolor concedebat: sed uterque nostrum cedere cogebatur magnitudini animi, orationisque gravitati: cum quidem ille maxima laude & gratulatione omnium vestrum pollicitus est, se, quod velletis, esse facturum, neque ejus sententiæ periculum vitaturum, cujus ipse auctor fuisset. Quem exequi mandata vestra properantem, mane postridie profecuti sumus: qui quidem discedens mecum ita locutus est, ut ejus oratio omen fati videretur.

V. Reddite igitur, Patres conscripti, ei vitam, cui admistis. Vita enim mortuorum in memoria vivorum est posita. Perficite, ut is, quem vos ad mortem inscii misistis, immortalitatem habeat a vobis. Cui si statuum in Rostris decreto

Tom. VI.

S f f

vestro

vestro statueritis, nulla ejus legationem posteritatis obscurabit oblivio. Nam reliqua Serv. Sulpicii vita multis erit, præclarisque monumentis ad omnem memoriam commendata. Semper illius gravitatem, constantiam, fidem, præstantem in republica tuenda curam atque prudentiam, omnium mortalium fama celebrabit. Nec vero filebitur admirabilis quædam, & incredibilis, & pene divina ejus in legibus interpretandis, æquitate explicanda, scientia. Omnes, ex omni ætate, qui hac in civitate intelligentiam juris habuerunt, si unum in locum conferantur, cum Serv. Sulpicio non sint comparandi. Neque enim ille magis juris consultus, quam justitiæ fuit. Ita ea, quæ proficiscebantur a legibus, & a jure civili, semper ad facilitatem, æquitatemque referebat: neque instituerentur actiones malebat, quam controversias tollere. Ergo hoc statuæ monumento non eget: habet alia majora. Hæc enim statua mortis honestæ testis erit: illa memoria vitæ gloriosæ: ut hoc magis monumentum grati senatus, quam clari viri futurum sit.

Multum etiam valuisse ad patris honorem pietas filii videbitur: qui quanquam, afflictus luctu, non adest, tamen sic animati esse debetis, ut si ille adestet. Est autem ita affectus, ut nemo unquam unici filii mortem magis doluerit, quam ille mœret patris. Equidem etiam ad famam Serv. Sulpicii filii arbitror pertinere, ut videatur honorem debitum patri præstitisse. Quanquam nullum monumentum clarius Serv. Sulpicius relinquere potuit, quam effigiem morum suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, ingenii, filium. Cujus luctus aut hoc honore vestro, aut nullo solatio levari potest.

VI. Mihi autem recordanti Serv. Sulpicii multos in nostra familiaritate sermones, gravior illi videtur, si quis est sensus in morte, ænea statua futura, & ea pedestris, quam inaurata equestris: qualis est L. Syllæ prima statua⁶. Mirifice enim Serv. Sulpicius majorum continentiam diligebat: hujus seculi insolentiam vituperabat. Ut igitur, si ipsum consulam, quid

⁶ Qualis est L. Syllæ prima statua] Forte tuta est. Nam non est ut statua hic repetatur, quod modo præcessit. Gravios.

quid velit, sic pedestrem ex ære statuam, tanquam ex ejus auctoritate & voluntate, decerno: quæ quidem magnum civium dolorem, & desiderium, honore monumenti minuet, & leniet.

Atque hanc meam sententiam, Patres conscripti, P. Servilii sententia comprobari necesse est: qui sepulcrum publice decernendum Serv. Sulpicio censuit, statuam non censuit. Nam si mors legati sine cæde atque ferro nullum honorem desiderat: cur decernit honorem sepulcræ, qui maximus haberi potest mortuo? Sin id tribuit Serv. Sulpicio, quod non est datum Cn. Octavio: cur, quod illi datum est, huic dandum esse non censet? Majores quidem nostri statuas multis decreverunt: sepulcra paucis. Sed statuae intereunt tempestate, vi, vetustate: sepulcrorum autem sanctitas in ipso solo est: quod nulla vi moveri, neque deleri potest. Atque ut cætera extinguuntur, sic sepulcra sunt sanctiora vetustate. Augeatur igitur isto etiam honore is vir, cui nullus honor tribui non debitus potest. Grati sumus in ejus morte decoranda, cui nullam jam aliam gratiam referre possumus. Notetur etiam M. Antonii, nefarium bellum gerentis, scelerata audacia. His enim honoribus habitis Serv. Sulpicio repudiata, rejectæque legationis ab Antonio, manebit testificatio sempiterna.

VII. Quas ob res ita censeo: „Cum Serv. Sulpicius, Q. „F. Lemonia⁷, Rufus, difficillimo reipublicæ tempore, gravi, periculosoque morbo affectus, auctoritatem senatus, salutemque reipublicæ vitæ suæ præposuerit, contraque vim „gravitatemque morbi contenderit, ut in castra Antonii, „quo senatus eum miserat, perveniret: isque, cum jam prope castra venisset, vi morbi oppressus, vitam amiserit in „maximo reipublicæ munere: ejusque mors consentanea vitæ „fuerit, sanctissime, honestissimeque actæ, in qua sæpe magno ului reipublicæ Serv. Sulpicius & privatus, & in magistratibus fuerit. Cum talis vir ob rempublicam in legatione

⁷ Lemonia] Pro, ex Lemonia tribu. Sic enim Pedianus interpretatur illud, C. Verrem Romilia: & addit Civis omnes Romanos in aliqua tribu censeri solitos, & ab ea interdum indicari. Cujus exstant consuetudinis exempla permulta. Lemonia igitur Sulpicii tribus fuit. Manut.

,, tione mortem obierit : senatui placere , Serv. Sulpicio sta-
 ,, tuam pedestrem æneam in Rostris ex hujus ordinis senten-
 ,, tia statui , circumque eam statuam locum ludis , gladiatorii-
 ,, busque liberos , posterofque ejus quoquo versus pedes quin-
 ,, que habere , quod is ob rempublicam mortem obierit , eam-
 ,, que causam in basi inscribi : utique C. Panfa , A. Hirtius ,
 ,, consules , alter ambove , si eis videatur , quaestoribus urba-
 ,, nis imperent , ut eam basim , statuamque faciendam , & in
 ,, Rostris statuendam locent : quantique locaverint , tantam
 ,, pecuniam redemptori solvendam , attribuendamque curent .
 ,, Cumque antea senatus auctoritatem suam in virorum for-
 ,, tium funeribus , ornamentisque ostenderit ; placere , cum
 ,, quam amplissime supremo die suo efferri : Et , cum Serv.
 ,, Sulpicius , Q. F. LEMONIA , Rufus , ita de republica meri-
 ,, tus sit , ut his ornamentis decorari debeat : senatum cense-
 ,, re , atque e republica existimare , ædiles curules edictum ,
 ,, quod de funeribus habeant ; Serv. Sulpicii , Q. F. LEMONIA ,
 ,, Rufi , funeri remittere : utique locum sepulcro in cam-
 ,, po Esquilino C. Panfa consul , seu quo in loco videbitur ,
 ,, pedes triginta quoquo versus adsignet , quo Serv. Sulpicius
 ,, inferatur . Quod sepulcrum ipsius , liberorum , posterorum-
 ,, que ejus esset : uti quod optimo jure publice sepulcrum da-
 ,, tum esset .

M. ANTONIUM.

PHILPPICA X.

ARGUMENTUM.

AGIT gratias Panfa , quia literis M. Bruti acceptis , sena-
 tum statim vocavit . Queritur cum Caleno , quod utrunque
 Brutum æque non probare videatur , qui rempublicam defendant ;
 Antonium autem , qui oppugnet , probet idem vel maxime . Com-
 memorat ea , quæ M. Brutus in Græcia gesserat : & ab eo nihil
 turbulentum , nihil non utile reipublice timendum esse confirmat .
 Suadet , ut , quæ M. Brutus egerit privato consilio , publica au-
 thoritate , ut idem ei tribuatur , quod D. Bruto , & C. Casari ,
 comprobentur . Censet etiam , Q. Hortensio , Macedoniae procon-
 suli , qui Brutum in comparando exercitu adjuverat , confirman-
 dam esse provincie administrationem , quoad ei ex S. C. succes-
 sum esset . MANUT.

I. **M**AXIMAS tibi , Panfa , gratias omnes & ha-
 bere , & agere debemus : qui , cum hodierno
 die senatum te habiturum non arbitraremur ;
 ut M. Bruti , præstantissimi civis , literas ac-
 cepisti , ne minimam quidem moram inter-
 posuisti , quin quam primum maximo gaudio
 & gratulatione frueremur . Cum factum tuum gratum omnibus
 debet esse , tum vero oratio , qua , recitatis literis , usus es .
 Declarasti enim , verum esse id , quod ego semper sensi , ne-
 minem alterius , qui suæ consideret , virtuti invidere . Itaque
 mihi , qui plurimis officiis sum cum Bruto & maxima fami-
 liaritate conjunctus , minus multa de illo dicenda sunt . Quas
 enim mihi ipse partes sumpseram , eas præcepit oratio tua .
 Sed

Sed mihi, Patres conscripti, necessitatem attulit paulo plura dicendi sententia ejus, qui rogatus est ante me: a quo ita sæpe dissentio, ut jam verear, ne, id quod minime fieri debet, minuere amicitiam nostram videatur perpetua dissensio. Quæ est enim ista tua ratio, Calene? quæ mens? qui nunquam post Kalendas Jan. idem seneris, quod is, qui te sententiam primum rogat? cur nunquam tam frequens senatus fuit, ut unus aliquis tuam sententiam secutus sit? cur semper tui dissimiles defendis? cur, cum te & vita, & fortuna tua ad otium, & ad dignitatem invitet, ea probas, ea decernis, ea sentis, quæ sunt inimica & otio communi, & dignitati tuæ?

II. Nam, ut superiora omittam, hoc certe, quod mihi maximam admirationem movet, non tacebo. Quod est tibi cum Brutis bellum? cur eos, quos omnes pene venerari debemus, solus oppugnas? alterum circumfœderi non moleste fers, alterum tua sententia spoliis iis copiis, quas ipse suo labore & periculo ad reipublicam, non ad suum præsidium, per se, nullo adjuvante, confecit? Quis est iste tuus sensus, quæ cogitatio, Brutos ut non probes, Antonios probes? quos omnes carissimos habent, tu oderis? quos acerbissime cæteri oderunt, tu constantissime diligas? Amplissimæ tibi fortunæ sunt, summus honoris gradus, filius, ut & audio, & spero, natus ad laudem: cui cum reipublicæ causa faveo, tum etiam tua.

Quæro igitur, cum Brutine similem malis, an Antonii? Ac permitto, ut de tribus Antonii eligas, quem velis. Dii meliora, inquires. Cur igitur non eis faves, quos laudas, quorum similem filium tuum esse vis? simul enim reipublicæ consules, & propones illi exempla ad imitandum. Hoc vero, Q. Fusi, cupio sine offensione nostræ amicitia, sic tecum, ut a te dissentiens senator, queri. Ita enim dixisti, & quidem de scripto; nam te inopia verbi lapsum putarem, nisi tuam in dicendo facultatem nossem: Literas Bruti recte & ordine scriptas videri. Quid est aliud librarium Bruti laudare, non Brutum? Usus in republica, Calene, magnum jam habere

&

& debes, & potes. Quando ita decerni vidisti? aut quo senatus-consulto hujus generis (sunt enim innumerabilia) bene scriptas literas decretum a senatu? Quod verbum tibi non excedit, ut sæpe fit, fortuito: scriptum, meditatam, cogitatum attulisti.

III. Hanc tibi consuetudinem plerisque in rebus bonis obtrahendi si quis detraxerit: quid tibi, quod sibi quisque velit, non relinquetur? Quamobrem collige te, placaque animum istum aliquando, & mitiga: audi viros bonos, quibus uteris multis: loquere cum sapientissimo homine, genero tuo, sapius, quam ipse tecum: tum denique amplissimi honoris nomen obtinebis. An vero hoc pro nihilo putas (in quo equidem pro amicitia tuam vicem dolere soleo) efferrî hæc foras, & ad populi Romani aures pervenire, ei, qui primus sententiam dixerit, neminem assensum? quod etiam hodie futurum arbitror. Legiones abducis a Bruto? Quas? nempe eas, quas ille a C. Antonii scelere avertit, & ad rempublicam sua auctoritate traduxit. Rursus igitur vis nudatum illum atque solum a republica relegatum videri.

Vos autem, Patres conscripti, si M. Brutum deserueritis, & prodideritis, quem tandem civem unquam ornabitis? cui favebitis? nisi forte eos, qui diadema imposuerint, conservandos; eos, qui regni nomen sustulerint, deserendos putatis. Ac de hac quidem divina atque immortalî laude M. Bruti filebo: quæ, gratissima memoria omnium civium inclusa, nondum publica auctoritate testata est. Tantamne patientiam, dii boni! tantam moderationem, tantam in injuria tranquillitatem & modestiam? qui cum prætor urbanus esset, urbe caruit: jus non dixit, cum omne jus populi Romani recuperasset: cumque concursu quotidiano bonorum omnium, qui admirabilis ad eum fieri solebat, præsidioque Italiae cunctæ septus posset esse, absens judicio bonorum defensus esse maluit, quam præsens manu: qui ne Apollinæres quidem ludos², pro sua

¹ Legiones abducis a Bruto?] Quia sine toris urbani pertinebant. Philipp. II. cap. S. C. casu comparasset. Manut. 13. Idem.

² Apollinæres ludos] Qui ad curam præ-

sua populique Romani dignitate apparatus, præsens fecit, ne quam viam patefaceret sceleratissimorum hominum audaciæ.

IV. Quamquam, qui unquam aut ludi, aut dies lætiores fuerunt, quam cum in singulis versibus populus Romanus maximo clamore & plausu Bruti memoriam prosequeretur? Corpus aberat liberatoris, libertatis memoria aderat: in qua Bruti imago cerni videbatur. At hunc his ipsis ludorum diebus videbam in insula clarissimi adolescentis, Luculli, propinqui sui, nihil nisi de pace & concordia civium cogitantem. Eundem vidi postea Velia, cedentem Italia, ne qua oriretur belli civilis causa propter se. O spectaculum illud non modo hominibus, sed undis ipsis & litoribus luctuosum, cedere e patria servatorem ejus, manere in patria perditores! Cassii clavis paucis post diebus consequebatur: ut me puderet, Patres conscripti, in eam urbem redire, ex qua illi abirent. Sed, quo consilio redierim, initio audistis, post estis experti. Expectatum igitur tempus a Bruto est. Nam quoad vos omnia pati vidit, usus est ipse incredibili patientia. Posteaquam vos ad libertatem sensit erectos; præsidia vestrae libertati paravit. At cui pesti, quantæque restitit? Si enim C. Antonius, quod animo intenderat, perficere potuisset, (potuisset autem, nisi ejus scelere virtus M. Bruti obstitisset) Macedoniam, Illyricum, Græciam perdidissemus. Eset vel receptaculum pulso Antonio, vel agger oppugnandæ Italiae Græcia: quæ quidem nunc M. Bruti imperio, auctoritate, copiis non instructa solum, sed etiam ornata, tendit dexteram Italiae, suumque ei præsidium pollicetur. Quod qui ab illo abducit, exercitum, & respectum pulcherrimum, & præsidium firmissimum adimit reipublicæ. Equidem cupio, hæc quamprimum Antonium audire, ut intelligat, non D. Brutum, quem vallo circumfedit, sed seipsum obsideri.

V. Tria tenet oppida toto in orbe terrarum³: habet inimicissimam Galliam: eos etiam, quibus confidebat, alienissimos Transpadanos: Italia omnis infesta est: exteræ nationes

³ Tria tenet oppida toto in orbe terrarum] man. Id cognoscitur ex ep. ad Cassium, Tenebat Bononiam, Regium Lepidi, Pac-

Fam. XII. 5. Manut.

a prima ora Græciæ usque ad Ægyptum, optimorum & fortissimorum civium imperiis & prædiis tenentur. Erat ei spes una in C. Antonio: qui duorum fratrum ætatibus medius interjectus, vitis cum utroque certabat: qui, tanquam extruderetur a senatu in Macedoniam, & non contra prohiberetur proficisci, ita cucurrit.

Quæ tempestas, dii immortales! quæ flamma, quæ vastitas, quæ pestis Græciæ fuisset, nisi incredibilis ac divina virtus furentis hominis conatum atque audaciam compressisset? Quæ celeritas illa Bruti? quæ cura? quæ virtus? Etsi ne C. quidem Antonii celeritas contemnenda est: quem nisi in via caduca⁴ hereditates retardassent, volasse eum, non iter fecisse diceres. Alios ad negotium⁵ publicum ire cum cupimus, vix solemus extrudere: hunc retinentes exclusimus. At quid ei cum Apollonia⁶? quid cum Dyrrachio? quid cum Illyrico? quid cum P. Vatinii imperatoris exercitu? Succedebat, ut ipse dicebat, Hortensio. Certi fines Macedoniae, certa conditio, certus, si modo erat ullus⁷, exercitus. Cum Illyrico vero, & cum Vatinii legionibus quid erat Antonio? At ne Bruto quidem. Id enim fortasse quispiam improbus dixerit. Omnes legiones, omnes copiarum, quæ ubique sunt, reipublicæ sunt. Neque hæ legiones, quæ M. Antonium reliquerunt, Antonii potius, quam reipublicæ fuisse dicuntur. Omne enim exercitus, & imperii jus amittit is, qui eo imperio & exercitu rempublicam oppugnat.

VI. Quod si ipsa respublica judicaret, aut si omne jus decretis ejus statueretur: Antonione, an Bruto legiones populi Romani adjudicaret? Alter advolarat subito ad direptionem, pestemque sociorum, ut quacunquē iret, omnia vastaret, diriperet, auferret: exercitu populi Romani, contra ipsum populum

Tom. VI.

T t t

pulum

⁴ Caduca] Quas occupavit, tanquam ad eum pertinere. Caduca autem hereditates dicebantur, cum heres non exstabat. Quod cum accideret, ad fiscum devolvebantur. Idem. Vide Victorii Var. Lect. XXIII. 17.

⁵ Alios ad negotium] Sensus est: Alii, quos volumus cito ire in provinciam, quas possunt moras interponunt: ille ita festina-

vit, quasi vi, aut precibus coactus. Ferr. ⁶ Apollonia?] Et Apollonia, & Dyrrachium erant in Macedonia, quam regerat Q. Hortensius. Illyrico autem Vatinius præerat. Manutius.

⁷ Certus, si modo erat ullus] Vide item P. Victorii Var. Lect. XV. 12.

pulum Romanum uteretur. Alter eam sibi legem statuerat, ut, quocumque venisset, lux venisse quædam & spes salutis videretur. Denique alter ad evertendam rempublicam præsidia quærebat; alter ad conservandam. Nec vero nos hoc magis videbamus, quam ipsi milites: a quibus tanta in iudicando prudentia non erat postulanda.

Cum septem cohortibus esse Apollonia scribit⁸ Antonium: qui jam aut captus est, (quod dii dent!) aut certe homo verecundus in Macedoniam non accedit, ne contra senatus-consultum fecisse videatur. Delectus habitus in Macedonia est summo Q. Hortensii studio, & industria: cujus animum egregium, dignumque & ipso, & majoribus ejus, ex Bruti literis perspicere potuistis. Legio, quam L. Piso ducebat, legatus Antonii, Ciceroni se filio meo⁹ tradidit. Equitatus, qui in Syria ducebatur bipartito, alter eum quæstorem, a quo ducebatur, reliquit in Thessalia, seseque ad Brutum contulit: alterum in Macedonia Cn. Domitius adolescens summa virtute, gravitate, constantia, ab legato Syriaco abduxit. P. autem Vatinius, qui & antea jure laudatus a nobis, & hoc tempore merito laudandus est, aperuit Dyrhachii portas Bruto, & exercitum tradidit. Tenet igitur populus Romanus Macedoniam, tenet Illyricum, tuetur Græciam: nostra sunt legiones, nostra levis armatura, noster equitatus, maximeque noster est Brutus, semperque noster, cum sua excellentissima virtute reipublicæ natus, tum fato quodam paterni, maternique generis¹⁰, & nominis.

VII. Ab hoc igitur viro quisquam bellum timet, qui, antequam nos id coacti suscepimus, in pace jacere¹¹, quam in bello vigere, maluit? Quanquam ille quidem nunquam jacuit, nec hoc cadere verbum in tantam virtutis præstantiam potest: erat enim in desiderio civitatis, in ore, in sermone omnium. Tantum autem aberat a bello, ut, cum cupiditate liber-

⁸ Cum septem cohortibus esse Apollonia scribit] Ita Muretus. Vulgo, cum septem cohortibus esse Apolloniam, &c.

⁹ Filio meo] Quem Brutus Athenis secum abduxit: eoque legato usus est. Plutarchus in Bruto. *Matris.*

¹⁰ Paterni, maternique generis] Paterni, a L. Bruto, qui reges ejecit: materni, a Servilio Ahala, qui regnum appetentem Sp. Melium sua manu interfecit. *Idem.*

¹¹ In pace jacere] Cum Antii, Lanuvii, Velia moraretur. *Idem.*

libertatis Italia arderet, defuerit civium studiis potius, quam eos in armorum discrimen adduceret. Itaque illi ipsi, si qui sunt, qui tarditatem Bruti reprehendant, tamen iidem moderationem, patientiamque mirantur.

Sed jam video, quid loquantur. Neque enim id occulte faciunt. Timere se dicunt, quomodo ferant veterani, exercitum Brutum habere. Quasi vero quidquam interfit inter A. Hirtii, C. Pansa, D. Bruti, C. Cæsaris, & hunc exercitum M. Bruti. Nam si quatuor exercitus ii, de quibus dixi, propterea laudantur, quod pro populi Romani libertate arma ceperunt, quid est, cur hic M. Bruti exercitus non in eadem causa ponatur?

At enim veteranis suspectum est nomen M. Bruti. Magisne, quam Decimi? Equidem non arbitror. Et si enim Brutorum commune factum, & laudis societas æqua: D. tamen Bruto iratiores ii, qui id factum dolebant, quo minus ab illo rem illam dicebant fieri decuisse¹². Quid ergo nunc agunt tot exercitus, nisi ut obsidione D. Brutus liberetur? Qui autem hos exercitus ducunt? Hi credo¹³, qui C. Cæsaris res actas everti, qui causam veteranorum prodi¹⁴ volunt.

VIII. Si ipse viveret C. Cæsar, acrius, credo, acta sua defenderet, quam vir fortissimus defendit Hirtius: aut amicior causæ quisquam potest inveniri, quam filius? At horum alter, nondum ex longinquitate gravissimi morbi recreatus, quidquid habuit virium, id in eorum libertatem defendendam contulit, quorum votis iudicavit se a morte revocatum: alter virtutis robore firmior, quam ætatis, cum istis ipsis veteranis ad D. Brutum liberandum profectus est. Igitur illi certissimi, iidemque acerrimi Cæsaris actorum patroni pro D. Bruti salute bellum gerunt: quos veterani sequuntur. De libertate enim populi Romani, non de suis commodis, armis decernendum vi-

¹² Quo minus ab illo rem illam dicebant] Inire Decimum consilia de Cæsaris nece eo minus dicebant debuisse, quia Cæsar in eum summa beneficiis contulisset. *Idem.*

¹⁴ Causam veteranorum prodi] Spem saltem veteranorum, qui confirmationem agerunt, quos eis Cæsar pater assignaverat, a Senatus expectabant. *Idem.*

¹³ Hi credo] Minime ii quidem, qui acta

dent. Quid est igitur, cur iis, qui D. Brutum omnibus opibus conservatum velint, M. Bruti sit suspectus exercitus?

An vero, si quid esset, quod a M. Bruto timendum videretur, Panfa id non videret? aut, si videret, non laboraret? Quis aut sapientior ad conjecturam rerum futurarum? aut ad propulsandum metum diligentior? Atqui hujus animum erga M. Brutum, studiumque vidistis. Præcepit oratione sua, quid decernere nos de Bruto, quid sentire oporteret: tantumque abfuit, ut periculosum reipublicæ M. Bruti putaret exercitum, ut in eo firmissimum reipublicæ præsidium & gravissimum poneret. Scilicet hoc Panfa aut non videt, (hebeti enim ingenio est) aut negligit. Quæ enim Cæsar egit, ea rata esse non eurat: de quibus confirmandis & sancendis legem comitiis centuriatis ex auctoritate nostra laturus est¹⁵.

IX. Desinant igitur, aut ii, qui non timent, simulare se timere, & prospicere reipublicæ; aut ii, qui omnia verentur, nimium esse timidi; ne illorum simulatio, horum obfit ignavia. Quæ (malum!) est ista ratio, semper optimis causis veteranorum nomen opponere? quorum etiam si amplecterer virtutem, ut facio, tamen, si essent arrogantes, non possem ferre fastidium. An nos conantes servitutis vincula rumpere, impediunt, si quis veteranos id nolle dixerit? non sunt enim, credo, innumerabiles, qui pro communi libertate arma capiunt: nemo est præter veteranos milites vir, qui ad servitutem propulsandam ingenuo dolore excitetur. Potest igitur stare reipublica, freta veteranis, sine magno subsidio juventutis? quos quidem vos libertatis adjuutores complecti debetis: servitutis auctores sequi non debetis.

Postremo (erumpat enim aliquando vera, & me digna vox) si veteranorum nutu mentes hujus ordinis gubernantur, omniaque ad eorum voluntatem nostra dicta facta referuntur: optanda mors est, quæ civibus Romanis semper fuit servitute potior. Omnis est misera servitus: sed fuerit quædam necessaria: æquodnam principium putatis libertatis capeffendæ? An, cum

¹⁵ Laturus est] Ex S. C. quod factum fuerat in æde Telluris biduo post Cæsaris mortem, de illius actis confirmandis. Ferr.

cum illum necessarium & fatalem pene casum non tulerimus, hunc feremus voluntarium? Tota Italia desiderio libertatis exarsit: servire diutius non potest civitas: serius populo Romano hunc vestitum atque arma dedimus, quam ab eo flagitati sumus.

X. Magna nos quidem spe, & prope explorata, libertatis causam suscepimus. Sed, ut concedam incertos exitus esse belli, Martemque communem: tamen pro libertate, vitæ periculo decertandum est. Non enim in spiritu vita est, sed ea nulla est omnino servienti. Omnes nationes servitutem ferre possunt: nostra civitas non potest: nec ullam aliam ob causam, nisi quod illæ laborem, doloremque fugiunt, quibus ut careant, omnia perpeti possunt: nos ita a majoribus institui atque imbuti sumus, ut omnia consilia atque dignitatem & virtutem referamus. Ita præclara est recuperatio libertatis, ut ne mors quidem sit in repetenda libertate fugienda. Quod si immortalitas¹⁶ consequeretur præsentis periculi fugam: tamen eo magis ea fugienda videretur, quo diuturnior servitus esset. Cum vero dies & noctes omnia nos undique fata circumstent: non est viri, minimeque Romani, dubitare, eum spiritum, quem naturæ quis debeat, patriæ redere.

Concurritur undique ad commune incendium restinguendum; veteranique primi Cæsaris auctoritatem secuti, conatum Antonii repulerunt: post ejusdem furorem Martia legio fregit: quarta affixit. Sic a suis legionibus condemnatus, irrupit in Galliam, quam sibi armis, animisque infestam, inimicamque cognovit. Hunc A. Hirtii, C. Cæsaris exercitus infecit: post Panfæ delectus urbem, totamque Italiam erexit. Unus omnium est hostis. Quanquam habet secum L. fratrem, carissimum populo Romano civem: cujus desiderium civitas ferre diutius non potest. Quid illa terribus bellua? quid immanius? qui ob eam causam natus videtur, ne omnium

¹⁶ Quod si immortalitas] Homerica sententia: quam erudite, ut solet, tradidit finem illius summo artificio ab eloquentissimo Victorius cap. 11. lib. xv. *Muretus*. Vide mo viro immutatum, & in contrariam partem inflexum *non prædonis*.

omnium mortalium turpissimus esset M. Antonius. Est una Trebellius, qui jam cum tabulis novis redit in gratiam: T. Plancus, cæteri pares: qui id pugnant, id agunt, ut contra rempublicam restituti esse videantur: sollicitant homines imperitos Saxæ & Capiones, ipsi rustici, atque agrestes, qui hanc rempublicam nec viderunt unquam, nec videre constitutam volunt: qui non Cæsaris, sed Antonii acta defendunt: quos avertit agri Campani infinita possessio: cujus eos non pudere demiror, cum videant, se mimos & mimas habere vicinos.

Ad has pestes opprimendas, cur moleste feramus, quod M. Bruti accessit exercitus? Immoderati, credo, hominis, & turbulenti. Vide, ne nimium pene patientis. Etsi in illius viri consiliis, atque factis, nihil nec nimium, nec parum fuit unquam. Omnis voluntas M. Bruti, Patres conscripti, omnis cogitatio, tota mens, auctoritatem senatus, libertatem populi Romani intuetur: hæc habet proposita, hæc tueri vult. Tentavit, quid patientia proficere posset. Nihil cum proficeret: vi contra vim experiendum putavit. Cui quidem, Patres conscripti, vos idem tribuere hoc tempore debetis, quod a. d. XIII. Kal. Jan. D. Bruto & C. Cæsari, me auctore, tribuitis: quorum privatum de republica consilium & factum auctoritate vestra est comprobatum, atque laudatum. Quod idem in M. Bruto facere debetis, a quo insperatum & repentinum reipublicæ præsidium legionum, equitatus, auxiliorum magnæ & firmæ copiarum comparatæ sunt: adjungendusque est Q. Hortensius, qui cum Macedoniam obtineret, adiutorem se Bruto ad comparandum exercitum, fidissimum & constantissimum præbuit. Nam de M. Apulejo separatim censeo referendum: cui testis est per literas Brutus, eum principem fuisse ad conatum exercitus comparandi.

Quæ cum ita sint: quod C. Panfa, consul, verba fecit de literis, quæ a Q. Cæpione Bruto, proconsule, allata, & in hoc ordine recitatae sunt, de ea re ita censeo: „Cum Q. Cæpionis Bruti proconsulis opera, consilio, industria, & vir-

a Vist. Man. Brut. quid est, cur

b Idem. hinc ordini

„tute, difficillimo reipublicæ tempore, provincia Macedo-
 „nia, Illyricum, cuncta Græcia, legiones, exercitus, equita-
 „tus, in consulum, senatus, populique Romani potestate
 „sint: id Q. Cæpionem Brutum, proconsulem, bene, & e
 „republica, & pro sua, majorumque suorum dignitate, con-
 „suetudineque reipublicæ bene gerendæ fecisse, eamque rem
 „senatui, populoque Romano gratam esse, & fore. Utrique
 „Q. Cæpio Brutus, proconsul, provinciam Macedoniam, Il-
 „lyricum, totamque Græciam tueatur, defendat, custodiat,
 „incolumemque conservet: eique exercitui, quem ipse con-
 „stituit, comparavit, præsit: pecuniaque ad rem militarem,
 „si qua opus sit, quæ publica sit, & exigi possit, utatur,
 „exigat; pecuniasque a quibus videatur, ad rem militarem
 „mutuas sumat; frumentum imperet: operamque det, ut
 „cum suis copiis quam proximè Italiam sit. Cumque ex li-
 „teris Q. Cæpionis Bruti, proconsulis, intellectum sit, Q.
 „Hortensii proconsulis opera & virtute vehementer repu-
 „blicam adjutam, omniaque ejus consilia cum consiliis Q.
 „Cæpionis Bruti, proconsulis, conjuncta fuisse, eamque
 „rem magno usui reipublicæ fuisse: Q. Hortensium procon-
 „sulem recte, & ordine, exque republica fecisse: senatuique
 „placere, Q. Hortensium, proconsulem, cum quæstoribus,
 „prove quæstoribus, & legatis suis provinciam Macedoniam
 „obtinere, quoad ei ex S. C. successum sit.